

Sukurti „lietuvišką madą“

Teresė Jurkuvienė

Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Saltoniškių g. 58, LT-08105 Vilnius

El. paštas: terese.jurkuviene@gmail.com

Straipsnyje tiriami XX a. I pusėje vykę bandymai suformuoti nacionalinės mados fenomeną, sukurti buitinius drabužius, kuriuose derėtų modernios mados tendencijos ir vertingais laikyti tradicinės XIX a. kaimo aprangos bei tautinio kostiumo elementai.

RAKTAŽODŽIAI: lietuviška mada, mada, tautinis stilius, Marta Raišukytė

Mados pasaulis XIX a. pab. – XX a. pr. išgyveno sudėtingą ir neramų laikotarpį. Moterų apranga sparčiai kito, veikiama socialinio ir kultūrinio gyvenimo naujovių, siūbuodama tarp rafinuotų modernio stiliaus formų ir įsibėgėjančios emancipacijos reikalaujamų praktiškų drabužių. Tuo pat metu vykęs nacionalinių valstybių stiprėjimas skatino dėmesį nacionalinės kultūros apraiškoms, buvo žavimasi liaudies drabužiais ir tautiniu kostiumu. Kai kur, ypač vokiškai kalbančiose valstybėse ir Šiaurės Europos šalyse, būta bandymų sujungti modernumo ir tautiškumo paieškas. Iš šių eksperimentų yra kilę daug stilizuotų tautinio kostiumo modelių, iki šiol tebevilkimų Norvegijoje, Švedijoje, Islandijoje, Vokietijoje, taip pat gimė specifinės buitinių drabužių mados pakraipos. Šiame straipsnyje domimasi ne tautinio kostiumo, turinčio apibrėžtą simbolinį krūvį, kūryba, o bandymais suformuoti „nacionalinės mados“ fenomeną, turėjusį pakeisti arba bent pakoreguoti iš Paryžiaus į visą Vakarų pasaulį sklindančios mados diktatą.

Apie lietuvių kultūros veikėjų pastangas suteikti buitines paskirties drabužiams nacionalinio kolorito jau yra rašiusi Irma Šidiškienė, monografijoje „Būti lietuve“ apžvelgusi visus būdus, naudotus tautiškumui deklaruoti per moters aprangą¹. Vis dėlto būtų prasminga „lietuviškos mados“ fenomeną patyrinti atskirai, nesuliejant jo su kur kas intensyviau vykusiu ir reikšmingesnį vaidmenį XX a. I pusės Lietuvos kultūroje atlikusiu tautinio kostiumo kūrimo procesu.

Iš karto tenka pripažinti, kad Lietuvoje tautiškos mados kūrimas neįgavo reikšmingo masto, praktiniai jo rezultatai buvo gana kuklūs. Įdomiausiomis šio judėjimo apraiškomis turbūt laikytinos spaudoje vykusios diskusijos, kurių apžvalga bei analizė ir yra šio rašinio objektas.

Laikotarpiu iki Pirmojo pasaulinio karo tarp įvairių tautinei aprangai skirtų tekstų išsiskiria Rūtos slapyvardžiu pasirašinęjusios Martos Raišukytės publikacijos, gana išsamiai pristatančios autorės požiūrį į drabužius, rekomenduotinus šiuolaikinėms lietuvėms². Įdomu, kad tautiniam kostiumui, koks jis tuo metu buvo sukurtas ir jau apie dešimtį metų Mažojoje Lietuvoje dėvimas, buityje vietos neskirta. Apie tautinius,

1 Šidiškienė 2004.

2 Rūta 1911 (vasaris, kovas); ten pat (balandis).

o tikėtina ir apie liaudies drabužius, kurie, kaip pažymi Raišukytė, kalbamuojų metu vis dar dėvėti Klaipėdos, Saugų bei Rusnės pavietuose, rašoma: *Jie gana margi ir įžymūs, ir gražu juos regykloje arba šiaip kuomet pasižiūrėti, tuomet jie yra ir gana išgiriama*. Tačiau, autorės nuomone, *nėra jie tokiais, kokiais buvo 150 metų atgal*, juose esama pernelyg daug kitataučių įtakos, todėl lietuviškumui atskleisti jie nėra patys tinkamiausi. Kita vertus, tie drabužiai *šio laiko nei būdai nei skoniu nebeatsako. Neturime iš to jokios naudos. Nėsa tos lietuviškos, kurios jau paliovė lietuviškas drobes dėvėjusios, tik nebegali pradėti iš naujo tokius vilkėti. Todėl mums reikia drobininių, kuriais iš tikro galima kas diena naudoties, o kurie tačiau yra lietuviški, kilę iš lietuviško skonio ir būdo*³.

Pirmojoje straipsnio dalyje Raišukytė aiškina, kodėl reikalingos nacionalinės mados atmainos. Drabužis turįs pabrėžti svarbiausias jį vilkinčio žmogaus savybes. Prancūzų mada jų moteris daro žaviausiomis pasaulyje, nes yra specialiai joms sukurta. Norinčios susilaukti tokios pat sėkmės, kitų tautų moterys turėtų ne akiai kopijuoti, bet pasinaudoti tuo pačiu metodu ir susikurti nuosavą madą⁴.

Analizuojant Raišukytės „lietuviškos mados“ viziją nesunku pastebėti, kad visi drabužiams keliami reikalavimai skirstomi į dvi grupes, apibūdinamas autorės žodžiais *kas mums lietuviams pritinka* ir *kas iš viso žmoniškiau, sveikiau ir gražiau yra*⁵. Svarbiausios autorės nuostatos akivaizdžiai siejasi su vadinamojo moteriško reforminio drabužio (*reform dress, rational dress*) judėjimu, tiksliau, daugeliu giminingų judėjimų, gyvavusių JAV ir Europoje XIX a. vid. – XX a. pr. ir siekusių propaguoti sveiką bei praktišką moterų aprangą, dažnai neatitinkančią vyraujančios mados kriterijų⁶. Raišukytė šio pobūdžio drabužį vadino *reformuotuuoju / reforminiu drobininiu*. Paskutiniaisiais XIX a. deš. „sveikos“ aprangos entuziastai daugiausia dėmesio skyrė apatiniams drabužiams. Siekiant atgrasyti nuo korseto dėvėjimo buvo skelbiami aprašymai, piešiniai, netgi rentgeno nuotraukos, vaizdžiai iliustruojančios, kaip jis deformuoja moters vidaus organus. Tuo pat metu prasidėjo „sveikų“, šiandien sakytume „ekologiškų“ audinių paieškos. Pvz., žymus racionalios aprangos entuziastų atstovas Gustave Jaeger propagavo audinius iš nedažyto gyvulinio pluošto, kurie, anot jo, ne tik leidžia odai kvėpuoti, bet ir neturi jokių kenksmingų toksinių medžiagų. Panašios mintys kartojamos ir Raišukytės rašinyje: ji smerkia liemens varžymą korsetu, rekomenduoja drabužius, pasiūtus taip, kad jų svoris tektų pečiams, primygtinai siūlo higieniškus ir praktiškus apatinius, naminę drobę iškelia aukščiau fabrikinį dažytos medvilnės audinių, „nuodijančių“ kūną.

3 Ten pat (kovas): 10.

4 Ten pat (vasaris): 7.

5 Ten pat: 13.

6 Pvz., 1881 m. Londone įsteigta Racionalios aprangos draugija (*Rational Dress Society*) savo tikslus aprašė taip: „RDS protestuoja prieš bet kokią aprangos madą, kuri deformuoja figūrą, trikdo kūno judesius, kitaip kenkia sveikatai. Ji protestuoja prieš suvaržančius korsetus, aukštakulnius batus, sunkiasvorius sijonus, padarančius neįmanomą sveiką judėjimą, prieš visokius švarkus ir kitus drabužius, trikdančius rankų judesius. <...> Ji reikalauja, kad visa apranga būtų sveika, patogiai ir graži.“

Racionalios aprangos propaguotojams buvo būdinga remtis ir estetiniais kriterijais teigiant, kad grožis slypi prigimtinėse sveiko, išlavinto kūno savybėse. Galima pagrįstai įtarti, kad neseniai aplankyta H. Buschmann kūrinų paroda, o ypač ten pamatyta drapiruota „nesukarpyta“ suknelė, buvo svarbiausias veiksnys, paskatinęs Raišukytę sukurti savąjį „lietuviškos mados“ projektą. Šio aukštosios kultūros kūrinio panašumas į tradicinę, jau nebevilkimą lietuvininkių marginę, rekonstruotą Vydūno, greičiausiai su pačios Raišukytės pagalba, tarp 1900 ir 1904 m.⁷, suteikė viltį, kad vertingus tautinio paveldo bruožus pasiseks atgaivinti moderniojoje lietuvių kultūroje.

Raišukytės nuomone, drabužių lietuviškumas būtų aiškiausiai matomas iš jam panaudotų naminių audinių. *Lietuvių skonis ir būdas <...> aiškiausiai apsireiškia, kur lietuvės dar pačios verpia ir audžia. <...> Čia svetimųjų intekmė labai menka*⁸. Lietuvėms vertėtų atsipeikėti ir iš naujo suvokti vertę savo naminių audinių, kurie mielai perkami ir dėvimi net vokiečių, kopijuojami *fabrikantų*.

Tiesą pasakius, kasdieniai moteriški drabužiai, rekomenduojami Raišukytės, bendru savo pavidalu panašūs į tradicinį kaimiečių drabužių komplektą, tik pako-reguotą pagal modernesnes higienos ir sveikatos normas. Išeiginei moterų aprangai projektuojamas visiškai skirtingas, iš tiesų, naujas pavidalas. Ilgas šventinis drabužis *turi būti ištisas, iš didžiųjų dalių sudėtas ir tik lengvai sujuostas arba visai palaidas likti*⁹. Jo spalvą ir puošybą lemia ne tik estetiniai, bet ir idėjiniai bei moralės kriterijai. Pvz., per religines šventes rekomenduojama vilkėti baltu drabužiu nepriklausomai nuo moters amžiaus, nes esą toks paprotys buvęs ir senovės Lietuvoje. Tautinei šventei tinkąs ir spalvotas drabužis, tačiau jo spalva turėtų būti *pasišventimo spalva, o ne kokio žemo palinkimo*¹⁰.

Kokioms moterims buvo siūloma Raišukytės „lietuviška mada“? Greičiausiai visoms „susipratusioms“ lietuvėms. Tačiau šventadienių „lietuviškos mados“ drabužių projektas buvo pernelyg avangardinis ir vargiai galėjo būti įgyvendintas provincijos miestelyje. Be to, idėja stokojo konkretumo, išbaigtų kostiumų piešinių, jų projektų, kuriuos paprastai pateikdavo savo pasekėjams ir „racionalių“, ir „nacionalinės mados“ drabužių kūrėjai¹¹. Beveik viskas, kas rašoma apie kasdienes drabužius, naminius audinius, daugiau tiko kaimietėms. Tais patarimais iš esmės siekta sveikesnės, racio-nalesnės, netgi švaresnės aprangos supratimą, būdingą aukštesniųjų visuomenės sluoksnių buičiai, išplėsti, perteikti tautietėms, stovinčioms ant socialinių laiptų žemesniųjų pakopų. Panašios švietėjiškos tautos konsolidavimo iniciatyvos būdingos

7 *Apžvalga*: 4; Raišukytė 1904.

8 Ten pat: 10.

9 Rūta 1911 (balandis): 12.

10 Ten pat: 12

11 Pvz., Islandijoje XIX a. 8 deš. praktišką, modernių tiems laikams formų kostiumą *kyrtill* suprojektavo dailininkas Sigurðuras Guðmundssonas. Guðjónsson 1992: 2; Švedijoje Mārtos Jørgensen iniciatyva sukurtas kostiumas, vadinamas *Sverigedräkten*, turėjęs būti moderni, patogii tautinio kostiumo versija, projektuotas net trijų dailininkų: Carlo Larsono, Gustavo Ankarcronos ir Anderso Zorno. <http://www.sverigedrakten.se/story/SWEA-story.html>.

ir nacionalinio atgimimo judėjimams, ir jaunoms nacionalinėms valstybėms. Vėliau matysime jas stiprėjant.

Po Pirmojo pasaulinio karo „reforminio drabužio“ šalininkų smerkti varžantys, daugiasluoksniai, nehigieniški drabužiai visai išnyko. Moterų sijonai ir suknelės sutrumpėjo, apie 1925 m. jie mažai bedengė kelius. Madinga apranga 3 deš. tapo daug funkcionalesnė, anksčiau neįsivaizduoto patogumo, o ją įsigyti galinčių tautiečių sparčiai daugėjo. 3 deš. pr. „lietuviškos mados“ tema vėl atgijo nepriklausomos Lietuvos periodinėje spaudoje.

Tuo laikotarpiu moderniosios mados ir tautinio stiliaus sąsajas dažniausiai gvildeno katalikiškos pakraipos leidiniai, skirti moterims ir / arba jaunimui, o rašinių tonas paprastai buvo švietėjiškas, auklėjamasis. Tik retais atvejais, dažniau provincijos spaudoje, pasirodydavo straipsneliai, besąlygiškai peikiantys modernią aprangą¹² arba užgaunantys taip vilkinčius konkrečius asmenis¹³. Dauguma autorių palankiai žvelgė į modernios moteriškų drabužių mados inovacijas sveikatos, patogumo požiūriu, nors atsargiai ir dažnai nepalankiai vertino naujuosius būdus seksualumui išryškinti: drąsias iškirptes, berankoves sukneles, pačius trumpiausius sijonus, ryškų makiažą. Beveik visuotinai buvo sutariama, kad *mady gražumas ir elegancija teigiamai veikia žmones, <...> kaip kiekvienas kitas menas auklėja jausmus, juos švelnina. <...> Gražiai besirengianti moteris yra kūrėja*¹⁴. Tautinės kultūros puoselėtojai nuolat primindavo, kad *senovės lietuvių rengimosi grožį labai vertino ir brangino*. Jų skrynios buvo gausiai prikrautos vertingų etnografinių drabužių, kurie buvę ne tik turto, nagingumo, bet ir rengimosi meno įrodymas¹⁵. Kita vertus, dauguma išsilavinimą įgijusių moterų, atrodo, sutiko, kad *mados klausimas šiandien nėra ir negali būti vien pavienių taip ar kitaip suinteresuotų asmenų reikalas, bet yra visuomeninės ir ekonominės svarbos dalykas*¹⁶. Nuolat buvo primenama, kad mada – tai verslas, kuriame sukasi žinomų salonų biznierių, jos pramonė suinteresuota sparčia kaita. Pagaliau ir lietuviškoje spaudoje pradėti minėti feminizmo, lyčių lygybės idealai, o beatodairiškas mados sekimas kartais būdavo prilyginamas vergavimui vyrams. Apibendrinami svarstymus apie ideologinę ir komercinę mados pusę, straipsnių autoriai neišvengiamai prieidavo išvados, kad, viena vertus, moteris vargiai galėtų atsisakyti savo natūralaus potraukio grožiui, taigi ir madai, taip pat jos pokyčiams, nuolatiniam laiko dvasios atnešamam atsinaujinimui. Tačiau ar tai, kas ateina iš žymiausių Europos mados centrų, mums besąlygiškai tinka? Gal laikas sukurti savąją, lietuvišką madą?¹⁷

Argi Paryžiaus ir Londono modistai yra viso pasaulio moterų skonio kolektyvas? Ne. Savo tautas jie aptarnaus. Jų klajentų skoniui tiks tie modeliai, fasonai, bet lietuvaitei

12 Bijūnas 1930: 7.

13 Šaltropiškė 1930: 7–8.

14 Petrauskaitė 1936: 174.

15 Petrauskaitė 1937: 550.

16 A. 1924: 114.

17 Vaitkienė 1932: 78.

arba kitai šiaurės kaimynei, turbūt, ne. <...> Atskirų tautų moterims daugiau ar mažiau mada turi būti specialiai pritaikinta. Nereikia vežti į Lietuvą Paryžiaus muslinus, reikia rasti sau tinkamas medžiagas, mūsų tipą geriausiai puošiančias spalvas ir kurti individualų skonį. <...> Metas, kritiškai įvertinus Paryžiaus, Berlyno ir kt. madų žurnalus, rimtai savęs paklausti, kas iš mūsų sukurs lietuviškus tipui individualią ir racionalią madą, kuri stipriau pabrėžtų visą mūsų šalies moters grožį¹⁸.

Bandant parodyti, kad skirtingų tautų moterims tinka kitokio stiliaus apranga, dažniausiai būdavo pasitelkiamas žydžių pavyzdys. Pvz., J. Žilevičaitė nurodo, kad Lietuvoje elegantiškiausiai rengiasi žydės, nes, viena vertus, jos turtingiausios, o, kita vertus, joms sekti Paryžiaus madomis tinka; toks stilius dera su jų labiau pietietišku gyumi¹⁹. Anot tos pačios autorės, lietuvių tipui ir Lietuvos klimatui labiau tiktų anglų mados, kurios *daro įtaką visam sporto pasauliui ir šiaurės Europos kraštams, Skandinavijai ir Šiaurės Amerikai*²⁰. Angliško stiliaus drabužiams tiktų ir mūsų naminiai audiniai: nors jie kiek sunkesni už pramoninius, bet vertingi dėl rankų darbo.

Susivokti, kas iš daugybės šiuolaikinės mados siūlomų dalykų konkrečiai moteriai tinka – ypatingos svarbos uždavinys, nes *mergaitės ar jaunos moters toaletas, tai yra, rūbai, susišukavimas, skrybėlė ir t. t., privalo būti pritaikinti prie laipsnio jos išsilavinimo, prie visuomenės padėties, prie turto, amžiaus ir vietos*²¹. Štai čia prasidėdavo tikrasis „lietuviškos mados“ kūrėjų darbas, o svarbiausia tarpukario spaudoje aptariama aktualija tapo miesto ir kaimo moterų aprangos skirtumai. Ar reikia juos išlaikyti ir išryškinti, ar, atvirkščiai, sušvelninti, netgi panaikinti, iš esmės virto klausimu, kam ir kokia ta „lietuviška mada“ reikalinga.

Buvo visuotinai sutariama, kad tai, kas tinka miesto gyventojams, kaimiečius retai puošia. Kaimietės moterys, besitaikančios prie miesto mados, vilki pernelyg trumpus sijonus, ryškių nesuderintų spalvų drabužius, kurie dažnai dar papuošti pigiais ir neskoningais blizgučiais²².

Trumputės (iki kelių ar netgi virš jų) suknelės reikalauja ir gražiai apautų dailios formos kojų, o to kaimo merginoms dažniausiai pritrūksta²³. Konstatuota, kad *madoms į sodžių ateina labai pavėluotai*²⁴ ir ten užsilaiko net po to, kai miestietės kokį nors estetiniu ir moraliniu požiūriu peiktiną dalyką – pvz., trumpus sijonus – liaujasi dėvėjusios. 3 ir 4 deš. periodikoje, ypač skirtoje kaimo jaunuomenei, – „Pavasaryje“, „Jaunimo drauge“, „Jaunajame ūkininke“ – publikuota daug straipsnių su patarimais kritiškai žiūrėti į madą, išmokti atsirinkti tinkančius savo padėčiai drabužius. Padorumas, saiko jausmas, spalvų derinimas buvo dažniausiai įvardijami

18 Blauzdžiūnaitė 1932: 466.

19 Žilevičaitė, *Mūsų...* 1924: 53; Laimutė 1925: 15.

20 Žilevičaitė, ten pat 1924: 53.

21 Ten pat: 52.

22 Žilevičaitė, *Rūbai...* 1924: 83.

23 Vaitkienė: 77.

24 Varpūnė 1936: 35.

kriterijai²⁵. Moralizuojančiuose straipsniuose buvo įprasta skelbti, kad ryškiais ir nekuklaus sukirpimo drabužiais kultūringose Vakarų Europos šalyse vilki tik blogos reputacijos ir žemo socialinio statuso moterys, o, pvz., gerbiamos, išsilavinusios valstybės tarnybų darbuotojos laikosi griežtai reglamentuotų reikalavimų, vilki elegantiškai, bet santūriai²⁶. Daug rašyta ir apie ekonominę pusę, tikinant, kad kaimo mergaitei sekti miesto madomis yra labai brangu ir neprotinga, nes rezultatas dažniausiai nuviliantis, o *nelemtosios mados sudarko ne tik lietuwaitės puikią įgimtą išvaizdą, bet ir jos kilniąją sielą*²⁷.

Gana įdomu, kad retai pasigirsdavo siūlymai sugrąžinti kaimiečių aprangą į gerus senus laikus, kada kaimas vilkėjo tradiciniais liaudies drabužiais. Tarp retesnių paminėtinas, pvz., Laimutės vardu pasirašiusios autorės nostalgiškas pasakojimas apie tai, kaip neįvardytoje vietovėje, *kur dar baisios mados neįstengė įsiveržti*, jaunos merginos bažnyčioje vilkėjo tautiniais drabužiais arba tamsiomis savo darbo suknelėmis ir ryšėjo baltas skareles. Tai buvę labai gražu²⁸. Tačiau kada Lietuvos katalikių moterų draugija 1934 m. tarp kitų aktualių uždavinių deklaravo ir siekį, kad *lietuvių ūkininkės atsisakytų nuo netinkancio joms miestieškos mados drabužio, bet nustatytų ir nešiotų tautinius kasdienius ir šventadienius rūbus*²⁹, žodis „nustatytų“ buvo labai svarbus ir reiškė ne grįžimą atgal, bet būsimas kūrybines inovacijas.

Dėl kaimo kultūros nuosmukio tarpukariu kaltintas ne pats kaimas, kuris vis dar buvo laikomas tautinės kultūros šaltiniu ir tautos stuburu, bet netinkama šviesuomenės, iš dalies tapatinamos su „miestiečiais“, laikysena ir veikla. Antanas Tamošaitis garsia-me savo straipsnyje „Kultūriškai apvogtas sodžius“³⁰ teigė, kad modernioji lietuvių kultūra, viską iš kaimo paėmusi, sustabdžiusi galingą jo tradicinės kultūros „mašiną“, nieko neatidavė mainais. Kaimo aprangos kritikai taip pat laikėsi nuomonės, kad būtent inteligentės, išsilavinusios moterys yra atsakingos dėl kaimietėms rodomo blogo pavyzdžio. Juk kol liaudis nesekė inteligenčių apranga, pati parodė daug skonio ir grožio pajautimo, sukūrė šiandien taip vertinamus ornamentuotus audinius, tautinius rūbus³¹. Blogą skonį sodžiuje dažnai sleidžia tiesiogiai atsakingi už kultūros ugdymą asmenys: *Net mūsų kaimo mokytojos vaiko madas. Jos neretai įsitaiso karikatūriškas brangias sukneles, nudažo veidus*³². O kaimietės tik stengiasi miestietės pasivyti, joms prilygti. Rečiau aptarinėjama priežastis, dėl kurios kaimo moterys per tokį, palyginti, trumpą laiką perėjo prie miestietiško stiliaus aprangos, buvo ekonominiai pokyčiai. Deja, kaip pastebėjo tarpukario agronomė dr. E. Gimbutienė, *šiuolaikinės, atrodytu,*

25 B. S. 1930: 617–618; Julija T-rė 1931: 366–367; Vitalija K. 1933: 341; Januškevičiūtė 1938: 338.

26 Liepelė 1933: 133–134.

27 Lakštingala 1927: 33–35.

28 Laimutė 1925: 16.

29 Karvelienė 1934: 82.

30 Tamošaitis 1935: 266–267.

31 Mačiulaitytė 1928: 333.

32 Kriukelis: 1934: 12.

*labiau išprususios kaimietės kultūra dažnai sekėja, sumiesčionėja, materialistinė civilizacija kaimą pasiekia savo nepatraukliausiu pavidalu*³³.

Kaip savotiškas pasiteisinimas ir atsakas į kaltinimus pasirodė „nusikaltusias“ miestietes užtariančių straipsnių, atkreipiančių dėmesį, kad kaimo ir miesto moterys gyvena labai skirtingomis sąlygomis. Taigi, miestietė dažosi, kad bent dirbtinai susigrąžintų dėl nelabai sveiko gyvenimo būdo prarastą odos gaivumą. O kaimietei pati gamta padedanti išlaikyti skaistų veidą, darbas – figūrą. Todėl jų apsirėngimas natūraliai turįs skirtis³⁴. Kita autorė bandė aiškinti, kad paprastus kaimiško stiliaus drabužius moka dėvėti kiekviena, o puošnius miestietiškus rūbus reikia mokytis vilkėti, kad su jais neatrodytum juokingai. Tam esą *reikia turėti tiek daug grynai miestiško skonio*. Todėl miestietės, pačios išlaikydamos nuosavą stilių, turi stengtis įrodyti kaimo moterims, kad jos, gyvendamos kitokiomis sąlygomis, turėtų labiau laikytis senovės papročių, rengtis tradiciniais drabužiais, kurie juk yra labai vertinami dailininkų ir kitų kultūros žmonių³⁵.

Kaimiečių kategorijai save priskiriančių autorių atsakymai į panašias mintis būdavo aštrūs. Pvz., S. Dabrikas „Šiaurės Lietuvoje“ gana karingai pareiškė, kad *vyžų ir naginių dergimo galdynė jau smarkiai apnyko, jos nebegražinkime, nebeatminkime, kas buvo kitą kartą. <...> tada ponai su kaimiečiais arė ir akėjo, o dabar jau lygūs, kad štai net nebesiskiria nuo ponų*. Į tuo metu dažnus siūlymus dėl siaučiančios pasaulinės ekonomikos krizės grįžti prie naminės gamybos drabužių jis atsakė, kad kaimiečiai krizės naminais drabužiais neišgąsdins, o pirkdami lietuviškus fabrikinius audinius jie remia nuosavos šalies pramonę³⁶. Kaimo tetule pasivadynusi autorė rašė: *...dabar praėjo tie laikai, kada kaimiečiui tik klumpės ir sėmėga tetiko. Mes jau 20 metų nusi-kratėme svetimųjų jungo, tik kaimo moters nespėta išsivaduoti iš šimtakovoldžių sijonų ir skepetų jungo. <...> Lietuvės, katalikės moterys kaip tik turėtų išardyti tą kinų sieną, kuri lig šioliai dar labai skiria mūsų moteris į dvi dalis. <...> Būtų labai gražu, jei mūsų inteligentės moterys patiektų tokių straipsnių, kaip skoningiau išsirinkti, prisitaikinti sau rūbus, tik ne raginti, kad mūsų kaimo moteris turi rengtis kitokiais rūbais, kaip mūsų miesto moteris*³⁷.

Apskritai požiūris, kad kaimiečiai taip pat turi moderniai vilkėti, buvo vyraujantis. A. Keblaitis 1925 m. „Pavasaryje“ rašė: *Madų nėra ko per daug vaikytis, bet ir atsilikdamas nuo to, kas jau visų priimta, tapsi juokingas. Tiesa, Lietuvoje dažniau juoką sukelia uolūs, tačiau menkai nusimanantys madų sekėjai. <...> daugelis kaimo merginų prastai rengiasi, nes neturi gerų siuvėjų*³⁸. Beatodairišką tradicijų tęsimą taikliai kritikavo Vanga „Panevėžio balse“: *Negirsime tos šeimynos, kur visi rūbai*

33 Gimbutienė 1937: 12–13.

34 A. V-nė 1939: 23.

35 Vl. M. 1938: 39.

36 Dabrikas 1933: 4.

37 Kaimo tetulė 1938: 104.

38 Keblaitis: 1925: 21–22.

*siuvami tėvo ir motinos mastu, ir vaikai tuos pačius dėvi. <...> Kurie šiandien bet kaip apsirėdo, rytoj pastebės atsilikę ir mesis kiton pusėn. Čia aš įžiūriu paklaidą tų, kurie įsikibę laikosi sodžiaus fasono³⁹. „Pavasaryje“ tą patį teigė O. Lukšionytė: *visai atsilikti nuo mados ir nešioti senus, gal būt bobutės palikimo, rūbus būtų taip pat juokinga⁴⁰*. Tačiau ieškant protingo balanso tarp vis dar patrauklių tradicinės kaimo aprangos ypatybių ir pažangių naujovių, patarėjų nuomonės dažnai išsiskirdavo. Linksmu pavyzdžiu galėtų būti patarimai dėl skarelės ir kepuraitės dėvėjimo, išsakyti „Pavasario“ ir „Moters“ žurnaluose:*

...mūsų sodžiaus merginos daugumoje, senu papročiu dar tebedėvi skarele. Gal joms taip patogiu, gal tai kukliau, gal lietuvaitems pritinkiau. Bet kitos kultūringesnės tautos galvų skarelėmis jau negobia⁴¹.

Laikykimės seno gražaus įpročio – nešiojime skarele⁴².

Kasdien patogiau nešioti skarele, o šventadieniais skoningiau atrodytų <...> kepuraitė. Labai praktiška megzta kepuraitė biretė, kurią galima pigiu būdu skoningai prisitaikinti⁴³.

Kepurės dėvėti būtų gal net ekonomiškiau: mat, skepetaičių kiekviena stengiasi po kelias įsigyti, kad netektų vis su ta pačia eiti. Kepurės užtektų vienos vasarai, antros – žiemai⁴⁴.

Vis dėlto tenka pripažinti, kad skirtingai nuo skatinimo įsigyti simbolinę prasmę turintį tautinį kostiumą, adresuojamo visoms Lietuvos moterims, kokią socialinę padėtį jos beužimtų, „lietuviškos mados“ sukūrimo tema visada iškildavo tik kartu su esamos kaimo aprangos kritika: *Kadangi kaimietėms miestų mados netinka, reiktų pasirūpinti joms tinkančias madas išleisti. Tos mados nei kiek nebūtų blogesnės, o gal ir geresnės už miestų madas. Tuomet kaimietės nereikalautų kitų keistus išmislus pamėgdžioti, bet drąsiai galėtų didžiūnotis pasilikusios savimi⁴⁵*. Nereiktų suprasti, rašė straipsnio autorė, kad kaimietėms reiktų vilkėti būtinai bet kokius senovės rūbus, nors jie ir negražūs, tačiau vertėtų paieškoti kokio nors verto išsaugoti paveldo. O Beleckienė siūlė pasinaudoti Švedijos patirtimi: *Mūsų dailininkės – moterys turėtų atkreipti dėmesį į mūsų kaimą, nustatyti kaimo madoms gražių pavyzdžių, sulig kurių gamintų audinius ir rėdytųsi lietuvių moteris. Kaimui pavyzdį turėtų duoti kaimo mokytojos, mieste – lietuviškoji vadovaujanti visuomenė⁴⁶*.

Pavyzdžių sukurti niekas neskubėjo. Realiai spaudoje buvo siūlomas vienintelis receptas – siūti šiuolaikinius drabužius iš naminių audinių. Anot aistringo tautinio

39 Vanga 1930: 4.

40 Lukšytė 1932: 16.

41 Keblaitis 1925: 24.

42 E. D-tė 1934: 150.

43 Šukis 1935: 471.

44 A. V-nė 1939: 23.

45 Žilevičaitė, *Mūsų...* 1924: 84–85.

46 Beleckienė-Gaigalaitė 1933: 509.

kostiumo propaguotojo Juliaus Savickio, vienos tautos drabužių skirtumus nuo kitos *sudaro ne tiek rūbų sukirpimas, pasiuvimas, kiek rūbų medžiaga ir jos išaudimo būdas*⁴⁷. Tiesa, ir moderniai pasiūti naminių audinių drabužiai, kaip pripažino jų propaguotojai, *daugelyje vietų laikomi nebemadingais. Yra žmonių, kurie iš tokių rūbų šaiposi, bet nevertėtų į juos kreipti dėmesio, nes protingi žmonės, netgi užsieniečiai, tokiais drabužiais gėrįsi*⁴⁸. Raginimai kaimo gyventojams naudoti drabužiams savo darbo audeklus ypač padažnėjo 3 deš. pab., prasidėjus pasaulinei ekonominei krizei. Iki tol dažniau žvelgta į naminių audinių etninį savitumą, tinkantį moterų tautiškumo raiškai. Krizei prasidėjus, buvo patariama iš jų siūti ir išeiginius vyrų drabužius, nes tai esą pakankamai geri pramoninių audinių atitikmenys. Pvz., daug praktiškų patarimų pavasarininkams pateikęs P. Vilpišius mokė, kad kostiumą, kiekvieno kaimo vyro būtiną drabužį, šiais krizės laikais vertėtų siūti tik iš naminio „milinuko“. Neteisinga nuomonė, kad fabrikinio audinio kostiumas prabangesnis, juk 70–100 Lt vien už medžiagą kaimiečiui jau didelės išlaidos, o už tiek galima įsigyti tik gana prastos kokybės audinį. Taigi, naminis bus gražesnis už tą, kurį kaimietis įstengtų nusipirkti⁴⁹. Savickis rėžė dar kategoriškiau: *...tu, kaimiškas jaunime, namų darbo pilkais čerkasiniais rūbais visados dėvėk ir didžiuokis. Čerkasinės pilkos spalvos kelnės ir palaidinukas, drobiniai marškiniai, pilko ar rusvo miliuko apsiaustas, o žiemą – rudo milo burnosas ir vasarą apvali kepurė su kietu snapu arba šilta kepurė žiemą, štai mūsų kaimiečio iš senovės nusistovėję rūbai, kurie ne be pagrindo yra užsipelnę tautiškujų vardą*⁵⁰.

Moterims taip pat buvo aiškinama, kad racionaliai rengiantis ir taupant apsimoka siūdintis naminių audinių drabužius, nes jie vertingesni⁵¹. 4 deš. vid. džiugiai skelbta, kad drobė vėl grįžtanti į madą. Tiesa, ir anksčiau iš miesto *ji buvo išuita tik tokio pavidalo, kokią ją gamina kaimas*, o užsienio fabriekų ploni drobiniai audiniai buvo naudojami ir vertinami. Tačiau šiandien siūloma iš naminės drobės siūdintis ir vasarines sukneles, kostiumėlius⁵².

Vis dėlto vien naminių audinių naudojimas, nors ir laikytas dviguba nauda – ir vertingų etninių tradicijų pratęsimu, ir nacionalinės ekonomikos stiprinimu – negalėjo vienas pats sukurti reiškinio, verto vadintis „lietuviška mada“. Tą nepakankamumą gana tiksliai išdėstė Lizdeikos slapyvardžiu pasirašęs autorius. Išdidžiai pareiškęs: *aš dėviu rūbus iš lietuviškų avių vilnų, verptų ir siūtų čia pat, žinoma, lietuvių siuvėjų siūtus*, toliau buvo priverstas pripažinti, kad sukirpimas jų nėra „lietuviškas“. Todėl reiktų, kad *kuri nors kompetentinga Lietuvos meno organizacija <...> nustatytų galimai*

47 Savickis 1934: 427.

48 Varpūnė 1936: 36.

49 Vilpišius 1933: 172.

50 Savickis 1935: 359.

51 E. D-tė 1934: 150.

52 J. L. 1936: 291–294.

(pa)prastą, patogią, pigią, lietuvišką, gražią, sveiką madą, kuria sužavėti dargi svetimšaliai imtų sekti⁵³. Deja, iki pat Antrojo pasaulinio karo, nutraukusio nacionalinės mados vystymo pastangas, galima kalbėti tik apie profesionalaus „lietuviškos mados“ drabužių projektavimo užuomazgas. Jos daugiausiai sietinos su Žemės ūkio rūmų veikla, nulėmusia proveržį ir lietuvių tautinio kostiumo kūryboje.

Nuo 1928 m. kaimuose pradėjo dirbti Žemės ūkio rūmų namų ūkio instruktorės (1936 m. jų buvo jau 33), kurių užduotis – lankyti ūkininkes, joms patarti, organizuoti įvairios trukmės kursus, vadovauti jaunųjų ūkininkų rateliams⁵⁴. Per Jaunųjų ūkininkų ratelių veiklą kaime buvo skleidžiamos visokios racionalaus žemės dirbimo, modernaus namų įrengimo, kaimo verslų naujovės. Dalį Jaunųjų ūkininkų organizacijos narių buvo tikimasi įtraukti į namų pramonės, t. y. dailiųjų amatų verslą. Mokytojai ir instruktoriai buvo skatinami pastebėti gabesnius jaunuolius, kurie vėliau galėtų tobulinti savo įgūdžius pas geresnius amatininkus⁵⁵. 4 deš. vid. šiai jaunimo grupei skirtas leidinys „Jaunasis ūkininkas“ ne tik propagavo drabužių – kasdienių ir net išėiginių – gaminimą iš naminės drobės⁵⁶, bet pateikdavo ir konkrečių projektų. Kaip ir kitas tekstilės sritis, Žemės ūkio rūmuose šią temą kuravo Antanas Tamošaitis, 1936 m. publikavęs „lietuviškos mados“ drabužių projektų vaikams⁵⁷ ir mergaitėms. Įsidėmėtina, kad tautinio kostiumo piešinys, pridėtas greta mergaitėms siūlomų suknelių iš naminės drobės, pateiktas kaip kitos rūšies apranga, aiškiai atribota nuo „lietuviškos mados“ – modernių formų drabužių, pasiūtų iš vietinių audinių, dekoruotų technikomis, daugiau ar mažiau naudotomis liaudies tekstilėje⁵⁸. Šiais projektais buvo naudojamosi. Pvz., tais pačiais metais Biržų apskrities Užušilių Jaunųjų ūkininkų ratelio nariai pasisiuvo išėiginius drabužius iš drobės: mergaitės – baltas suknelės, berniukai – juodas kelnes ir baltus marškinius⁵⁹. Pasiūti tuos rūbus padėjo agronomės-šeimininkės diplomą turėjusi J. Šačkutė, kitais metais publikavusi tris lininių suknelių piešinius „Jaunajame ūkininke“⁶⁰. Turint galvoje, kad Žemės ūkio rūmų instruktorių veikla organizuojant įvairios trukmės audimo, mezgimo, kitų tekstilės rankdarbių kursus buvo labai išplėtota, buvo galima tikėtis, kad greta sėkmingai pradėtos vystyti tautinio kostiumo, „tautiško“ stiliaus kilimų bei kitokių interjero audinių gamybos išsivystys ir „lietuviškos mados“ linija, įdomi ne tik kaimo, bet ir miesto gyventojams. Tačiau šią veiklą nutraukė karas ir okupacija, o XX a. II pusėje nacionaliniai motyvai modernioje aprangoje įgavo kitas prasmes, nutolusias nuo „lietuviškos mados“ kūrėjų pradinių tikslų.

53 Lizdeika: 1927: 43.

54 Gimbutienė 1937: 12.

55 *Jaunieji ūkininkai įtraukiami...* 1937: 164; *Jaunieji ūkininkai noriai...* 1937: 200.

56 *Visi nešiosime drobinius* 1933: 66.

57 Tamošaitis, *Jaunųjų ūkininkų...* 1936: 12–13.

58 Ten pat: 23–24.

59 Žalys 1936: 166.

60 Šačkutė 1937: 133.

Išvados

Tautinės mados idėja į Lietuvą atėjo nelabai palankiu metu ir čia rado nepasiruošusią tokias naujoves priimti visuomenę, stokojančią profesionalių menininkų, galinčių tokią aprangą sukurti ir aukštesniems visuomenės sluoksniams priklausančioms moterims, pageidaujantioms taip vilkėti. Raišukytės „moteriškų drobiinių“ projektas buvo vienintelis, kurio sumanymą ir tikslus galima palyginti su anksčiau Amerikoje ir Europoje vykusiu „reforminių drabužių“ judėjimais, su modernizuotos nacionalinės aprangos kūrimu Šiaurės Europos šalyse arba Vokietijoje ilgam įsitvirtinusia *landhausmode*. Planuojama šiuolaikinė lietuvių moterų apranga turėjo skirtis nuo tuo metu jau vilkimo tautinio kostiumo, būti daug modernesnė ir praktiškesnė. Projektas nebuvo įgyvendintas iš dalies todėl, kad nebuvo išvystytas iki konkrečių piešinių, pagamintų patrauklių pavyzdžių, iš dalies dėl paties sumanymo pobūdžio: savitos Vydūno filosofijos idėjomis pagrįstos estetikos, planuoto didelio atotrūkio nuo vyraujančių Europoje mados tendencijų.

Tarpukariu ketinimai sukurti „lietuvišką madą“ vėl atgijo. Apie jos reikalingumą, tokių drabužių idėjinį pagrindimą, jų santykį su tradicine kaimo apranga ir moderniomis madomis 3 ir 4 deš. daug diskutuota spaudoje, ypač moterims ir katalikiškam jaunimui skirtuose žurnaluose. Gana greitai įsivyravo nuomonė, kad „lietuviška mada“ turėtų būti kaimo gyventojų reikmėms pritaikyta modernios miesto mados versija, papildyta patrauklumo dar nepraradusiais tradicinės liaudies aprangos elementais. Tačiau tokių drabužių modeliavimo nesiiimta iki 4 deš. II pusės, o ir tada galima kalbėti tik apie mėgėjiškam siuvinimui skirtus projektus, propaguotus Jaunųjų ūkininkų rateliuose ir jiems skirtoje periodikoje.

Abiem „lietuviškos mados“ kūrimo periodais svarbiausiu elementu, kurį reiktų perimti iš tradicinės liaudies aprangos, laikyti naminiai audiniai ir vietinės žaliavos. Toks nusistatymas buvo grindžiamas (ypač Raišukytės) kaimo audiniuose išlaikytu „lietuviškumu“, bet ne mažiau ir ekonominiais motyvais. Tapęs įprastu, šis požiūris galėjo turėti įtakos 4 deš. Tamošaičio vystytai tautinio kostiumo sampratai.

Gauta 2012 04 14

Priimta 2012 04 30

Šaltiniai ir literatūra

1. <http://www.sverigedrakten.se/story/SWEA-story.html>
2. A. Mados ir kova su jomis. *Moteris*. 1924. 9: 114–117.
3. A., V-nė. Apie madas. *Moteris*. 1939. 2: 23.
4. Apžvalga. *Jaunimas*. 1911. Sausis: 4–6.
5. B. S. Kas puošia mergaites. *Pavasaris*. 1930. 20: 617–618.
6. Beleckienė-Gaigalaitė, O. Mados ir tautiški drabužiai. *Mūsų Vilnius*. 1933. 35–36: 508–509.
7. Bijūnas, K. Apie madas. *Žemaičių prietelius*. 1930. 20: 7.
8. Blauzdžiūnaitė, Iz. Ar kuriam lietuvaitei tipui pritaikintą madą? *Naujoji vaidilutė*. 1932. 12: 465–466.
9. Boucher, F. *A History of Costume in the West*. London: Thames and Hudson, 1987.

10. Dabrikas, S. Naginių ir vyžų nebenorime! *Šiaurės Lietuva*. 1933. 38: 4.
11. E., D-tė. Krizis ir mada. *Pavasaris*. 1934. 5: 150.
12. Gimbutienė, E. Iš šių dienų kaimo moters gyvenimo. *Moteris ir pasaulis*. 1937. 1: 12–13.
13. Guðjónsson, E. E. The National Costume of Women in Iceland. Reykjavik, 1992.
14. J. L. Drobė ir krizis. *Naujoji vaidilutė*. 1936. 6–7: 291–294.
15. Januškevičiūtė, A. Graži mergaitė. *Jaunasis ūkininkas*. 1938. 22: 338.
16. Jaunieji ūkininkai įtraukiami į namų pramonės darbą (nepasirašytas). *Jaunasis ūkininkas*. 1937. 11: 164.
17. Jaunieji ūkininkai noriai imasi namų pramonės darbo (nepasirašytas). *Jaunasis ūkininkas*. 1937. 13: 200.
18. Julija, T-tė. Mergaitės apdaras. *Pavasaris*. 1931. 12: 366–367.
19. Kaimo tetulė. Kaimietės atsakymas miestietei. *Moteris*. 1938. 7: 104.
20. Karvelienė, V. Konferencijai besitarianant. *Moteris*. 1934. 6: 81–82.
21. Keblaitis, A. Apsirėdymas. *Pavasaris*. 1925. 4: 21–24.
22. Kriukelis, P. Intelligentės, būkite pavyzdžiu kaimietėms. *Mūsų Vilnius*. 1934. 1–2: 12.
23. Laimutė. Lietuvaitės ir mados. *Pavasaris*. 1925. 16: 15–16.
24. Lakštingala. Mados ir tautiški rūbai. *Pavasaris*. 1927. 21: 33–35.
25. Liepelė. Nepadorios mados griauja dorovę. *Pavasaris*. 1933. 5: 133–134.
26. Lizdeika. Senas klausimas. *Moteris*. 1927. 3: 42–43; 5: 73.
27. Lukšytė, O. Kaip privalo mergaitė taisyti? *Pavasaris*. 1932. 1: 16.
28. Mačiulaitytė, E. Ar tinka šviesolei be atodairos sekti madas? *Naujoji vaidilutė*. 1928. 12: 322–333.
29. Petrauskaitė, E. Mados reikšmė. *Naujoji vaidilutė*. 1937. 11: 550–551.
30. Petrauskaitė, E. Moterų rūbų mada. *Naujoji vaidilutė*. 1936. 4: 174–177.
31. Raišukytė, M. Iš lietuvių gyvenimo. *Kaimynas*. 1904. 36: 281–282.
32. Rūta [Raišukytė, M.]. Apie moteriškus drobinius. *Jaunimas* (Tilžė). 1911. Vasaris: 6–9; kovas: 9–13.
33. Rūta [Raišukytė, M.]. Apie moteriškus šventės drobinius. *Jaunimas* (Tilžė). 1911. Balandis: 11–13.
34. Savickis, J. Gerbkime tautiškus rūbus. *Pavasaris*. 1934. 15: 427–428.
35. Savickis, J. Kaimiečių vyrų išėginiai rūbai. *Pavasaris*. 1935. 16: 358–360.
36. Šačkutė, J. Vasarinių drobinų suknelių papuošimas. *Jaunasis ūkininkas*. 1937. 9: 133.
37. Šaltropiškė. Karklėnuose naujausios mados panelė. *Žemaičių prietelius*. 1930. 29: 7–8.
38. Šidiškienė, I. *Būti lietuve*. Vilnius: Versus aureus, 2004.
39. Šukis, K. Mergaitė ir jos apdarai. *Pavasaris*. 1935. 21: 471–472.
40. Tamošaitis, A. Jaunųjų ūkininkių rūbai. *Jaunasis ūkininkas*. 1936. 5: 23–24.
41. Tamošaitis, A. Jaunųjų ūkininkių rūbai. *Jaunasis ūkininkas*. 1936. 3: 12–13.
42. Tamošaitis, A. Kultūriškai apvogtas sodžius. *Naujoji Romuva*. 1935. 10–11: 266–267.
43. Vaitkienė, J. Mados mūsų gyvenime. *Moteris*. 1932. 5: 77–78.
44. Vanga. Moterų rūbų mados. *Panevėžio balsas*. 1930. 4: 4.
45. Varpūnė. Kaip pasirėdyti? *Jaunimo draugas*. 1936. 1: 34–36.
46. Vilpišius, P. „Žodžiui vietos nėra!“. *Pavasaris*. 1933. 5: 172.
47. Visi nešiosime drobinius (nepasirašytas). *Jaunasis ūkininkas*. 1933. 17: 66.
48. Vitalija, K. Mergaičių papuošalai. *Pavasaris*. 1933. 11: 341.
49. Vl. M. Kaip mes turėtume rengtis. *Moteris*. 1938. 3: 39.
50. Žalys, Br. Visiems patiko mūsų rūbai. *Jaunasis ūkininkas*. 1936. 30: 166.
51. Žilevičaitė, J. Mūsų kaimų mados. *Moteris*. 1924. 6: 83–86.
52. Žilevičaitė, J. Rūbai ir mados. *Moteris*. 1924. 4: 51–55.

Teresė Jurkuvienė

Creating “Lithuanian fashion”

Summary

The author of the present paper analyses the attempts to build the phenomenon of national fashion in the first half of the 20th century and design clothes for daily wear combining the modern tendencies in fashion and those traditional elements of the 19th century village wear and national costume that were considered valuable.

Having reached Lithuania at a rather unfavourable time, the idea of national fashion found a society which was not ready to accept these innovations and which lacked professional artists who would be able to design such garments and women of the higher classes who would be willing to wear them. The project of “women’s linen” by Marta Raišukytė was the only one that could be compared with the movements of “reform clothes” that took place in America and Europe some time earlier, the creation of modernized traditional garments in the Northern European countries, or *Landhausmode* that took root in Germany a long time ago. The planned contemporary clothing for Lithuanian women had to be distinct from the national costume worn at that time and be far more modern and practical. However, the project was not put into life partly because it did not reach the stage of concrete drawings and attractive samples and partly because of the nature of the idea itself – the aesthetics based on the quite peculiar ideas of Vydūnas’s philosophy and a large gap from the prevailing fashion tendencies in Europe.

In the interwar period the attempts to create “Lithuanian fashion” were revived again. In the 1920s and 1930s there was a great deal of discussion in the press, particularly in magazines for women and Catholic youth, about the necessity of this kind of fashion, its ideological basis, and its relation with traditional village wear and modern fashion. Before long an opinion gained ground that “Lithuanian fashion” should be a version of modern city fashion adapted for the needs of village residents and supplemented with the elements of traditional folk garments, which had still retained their attractiveness. However, it was not until the second half of the 1930s that such clothes began to be modelled, and even then it was limited to projects of amateur clothes making promoted in the circles and periodical publications of young farmers.

In both periods of creating “Lithuanian fashion”, home-woven textiles and local materials were considered the most important element that could be adopted from traditional folk garments. This approach was based, particularly in Raišukytė’s case, on the idea of “Lithuanian spirit” preserved in village textiles and no less on the economic reasons. Having become common, this approach may have had some influence on the concept of the national costume developed by Antanas Tamošaitis in the 1930s.

KEY WORDS: Lithuanian fashion, fashion, national costume, Marta Raišukytė